

Mapa de la divisió de Catalunya en vegueries l'any 1304. Dibuix fet a mà pels membres de la Ponència 1931 (CTC)

Cartografia de l'àrea gironina en el període 1304-1812

**MONTSERRAT GALERA
I MONEGAL**

La divisió territorial i administrativa de Catalunya ha estat una qüestió discutida i envoltada de polèmica per les connotacions de tipus polític i econòmic que

comporta. La lectura dels mapes corresponents a cada època —si guin documents coetanis o bé documents gràfics confeccionats a posteriori a partir de dades concretes— representa una aportació molt útil i molt pedagògica per a l'estudi dels límits d'aquestes divisions; una lectura més profunda permet fins i tot de captar-ne l'essència vessant política i/o econòmica. En aquest article, aquesta

metodologia consistent a anar il·lustrant contínuament el text amb mapes i gràfics s'aplicarà a nivell general per al Principal i a un nivell més detallat per al cas de les comarques de l'àrea gironina.

Les vegueries

La divisió del territori de Catalunya en vegueries en serà el punt de

GIRONA SOBRE EL MAPA

Mapa de la divisió de Catalunya en vegueries i sots-vegueries l'any 1513. Mapa hipotètic fet a partir de les dades del llibre de Carreras Candi². Dibuix d'Ignasi Quadros³.

partida. Les vegueries, unitats administratives que estaven sota la responsabilitat d'un veguer, que actuava com a representant del rei, estan documentades des del regnat de Jaume I (1213-1276), però les primeres notícies concretes són de l'any 1304. Foren la divisió oficial de Catalunya durant cinc-cents anys, aproximadament, fins que en el primer terç del segle XVIII, amb motiu de la nova situació política, desaparegueren per donar pas a una nova unitat administrativa: els corregiments. Les variacions dels seus límits al llarg d'aquest mig mil·lenari foren freqüents. Veiem-ne la primera notícia de 1304: Catalunya estava dividida en les vegueries següents:

Ausona	La Ral
Bages	Lleida
Barcelona i	Montblanc
Vallès	Pallars
Berguedà	Ripollès
Besalú	Tarragona
Camarasa	Tàrrega
Camprodon	Tortosa
Cervera i Prats	Vilafranca
Girona	
Total: 18 vegueries ¹ .	

La desproporció de l'extensió de les vegueries és evident. Les de Tortosa i Girona tenien unes dimensions excessives; en canvi, les del Ripollès, la Ral i Camprodon —les dues darreres només comprenien set parròquies cadascuna— abastaven uns territoris minúsculs.

L'origen feudal d'aquesta distribució és ben palès, ja que ni les comunicacions naturals ni els trets geogràfics són tinguts en compte. Sí que s'hi observa, però, el poder de l'església o d'algun senyor feudal a l'hora de trobar una justificació a la fixació d'aquests límits. Per exemple, a la vegueria de Ripoll li corresponia el monestir i la de la Ral depenia de Sant Joan de les Abadesses. Les terres de Cerdanya i Catalunya Nord pertanyien, en aquest moment, al regne de Mallorca.

L'any 1513 tornem a tenir notícies de la divisió del territori de Catalunya; és la següent:

VEGUERIES

Balaguer
Barcelona
Camprodon
Cervera
Girona
Lleida i Pallars
Manresa
Montblanc
Puigcerdà
Rosselló i Vallespir
Tàrrega
Tarragona i Camp
Tortosa
Urgell
Vall de Ribes
Vic
Vilafranca del Conflent
Vilafranca del Penedès
Total: 18 vegueries

SOTS-VEGUERIES

Agramunt
Berga i Berguedà
Copons
Igalada
La Ral
Lluçanès
Moià
Pallars i Talarn
Prats de Rei
Ripollès
Vallès
Total: 11 sots-vegueries.

Carreras Candi suggereix que n'hi havia més².

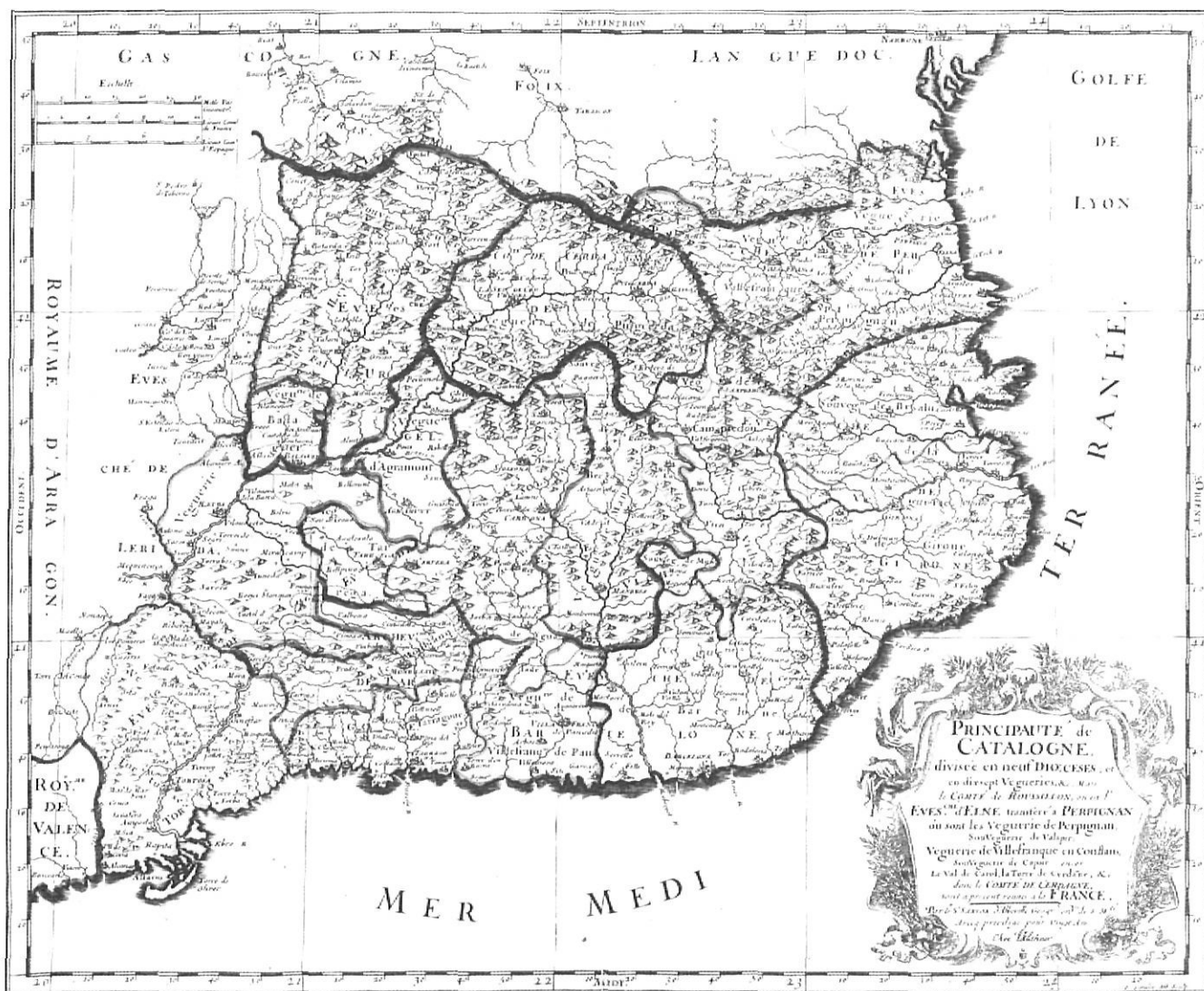
Variacions respecte a la divisió anterior de 1304

VEGUERIES NOVES

Balaguer
Puigcerdà
Rosselló
Urgell
Vall de Ribes
Vilafranca de Conflent

VEGUERIES QUE DESAPAREIXEN

Berga i Berguedà
La Ral passen a
Pallars sots-vegueries
Ripollès
Besalú s'incorpora a Girona
Camarasa s'incorpora a Lleida

Sanson d'Abbeville: Principauté de Catalogne, divisée en neuf Diocèses et en dix-sept vegueries..., 1679 (37,70 x 46,30 cm.) (CTC).

El nombre total de vegueries es manté, si bé la seva composició experimenta un canvi prou important: exactament un 33%. Apareixen sis vegueries noves que en substitueixen unes altres sis. La vegueria de Girona queda clarament engrandida amb la incorporació de la de Besalú. Les terres de Cerdanya i del Rosselló pertanyen a la corona catalana.

Cap a mitjan segle XVIII es té notícia d'una nova divisió del territori, de fet amb poques variants i perfectament visible sobre un mapa de Nicolas Sanson d'Abbeville, el cartògraf que ha produït més mapes diferents del Principat de Catalunya, un total de set datats entre 1660 i 1700, amb dinou variants⁴.

S'ha triat aquesta il·lustració —tot i que porta data de 1679— perquè reflecteix amb molta clare-

dat la situació veguerial de Catalunya anterior a la signatura del tractat dels Pirineus (1659); per tant les terres de Catalunya Nord hi consten formant part del territori català. Aquest fet, és ben habitual de trobar-lo en mapes posteriors a l'any del Tractat.

El darrer repertori és de l'any 1700⁵.

Les vegueries d'aquest període eren, doncs, les següents:

Agramunt
Balaguer
Barcelona i Vallès
Camprodon
Cervera
Girona
Lleida i Pallars
Manresa
Montblanc
Perpinyà
Puigcerdà

Tarragona
Tàrrrega
Tortosa
Vic i Osona
Vilafranca de Conflent
Vilafranca del Penedès
Total: 17 vegueries

Variacions respecte a la divisió anterior de 1513

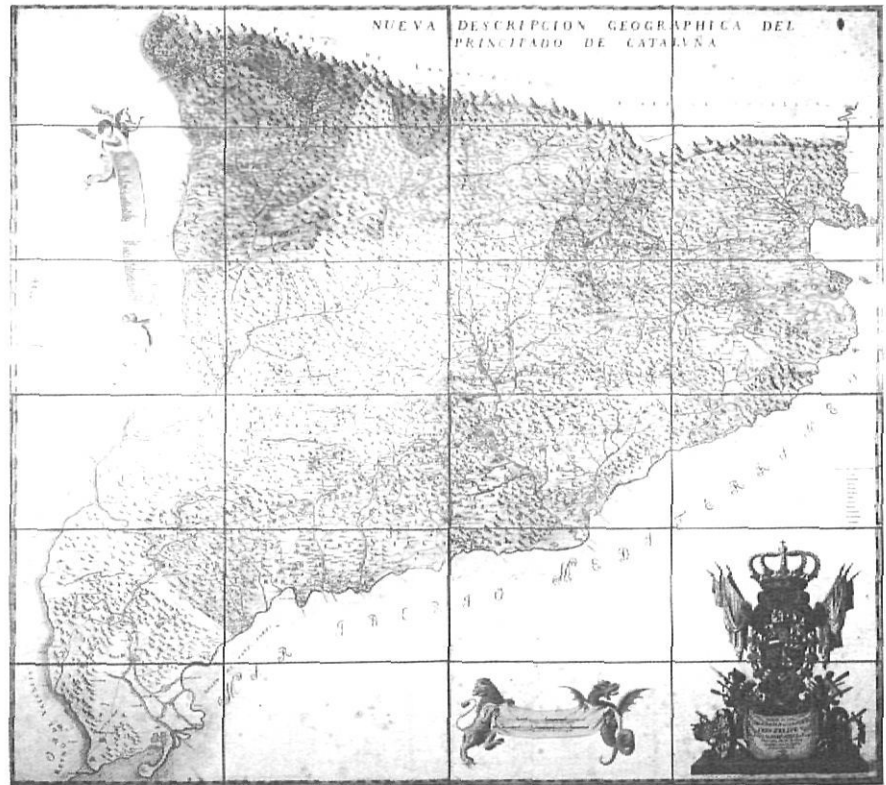
— Vegueria nova:
Agramunt
— Vegueries que desapareixen:
Vall de Ribes (incorporada a Camprodon)
Urgell (una part passa a Puigcerdà i l'altra part a la nova vegueria d'Agramunt)
— Vegueries que canvien de nom:
Rosselló i Vallespir (passa a anomenar-se Perpinyà)

GIRONA SOBRE EL MAPA

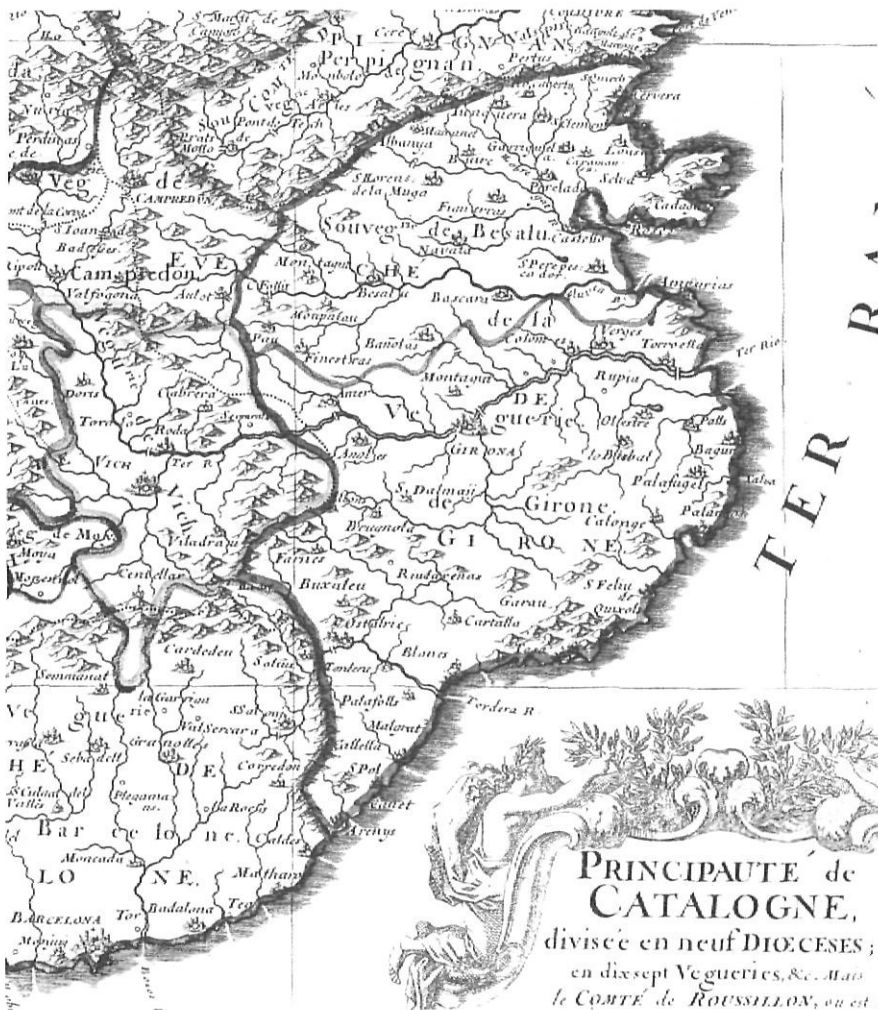
La vegueria de Camprodon, que apareix com a territori molt petit en el panorama administratiu de 1304, va creixent: se li ha incorporat ara la Vall de Ribes —que havia estat considerada vegueria l'any 1513— i d'aquesta manera es va transformant en un territori pirinenc important. Agramunt serà una nova vegueria, formada amb part de l'antic Urgell. La resta de l'Urgell s'incorpora a Puigcerdà.

La darrera divisió veguerial de Catalunya es pot observar sobre el mapa dibuixat per Josep Aparici, geògraf i membre de l'Acadèmia dels Desconfiats (antecedent de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona). Aquest mapa, fet en una escala aproximada de 1:210.000, publicat per primera vegada l'any 1720 i en segona edició el 1769, acompanya l'estudi sobre el Principat de Catalunya, obra del mateix Aparici, que es titula *Description del Principado de Cataluña por Joseph Aparici Mercadal de Barcelona Natural de Caldes de Monbuy*.

El text d'aquest manuscrit es conserva a la Biblioteca de Catalunya (Arx. 516. Reg. 5082. Folis 47 a

Josep Aparici: Nueva descripción geographica del Principado de Cataluña, 1769 (121 x 134 cm.) (CTC)

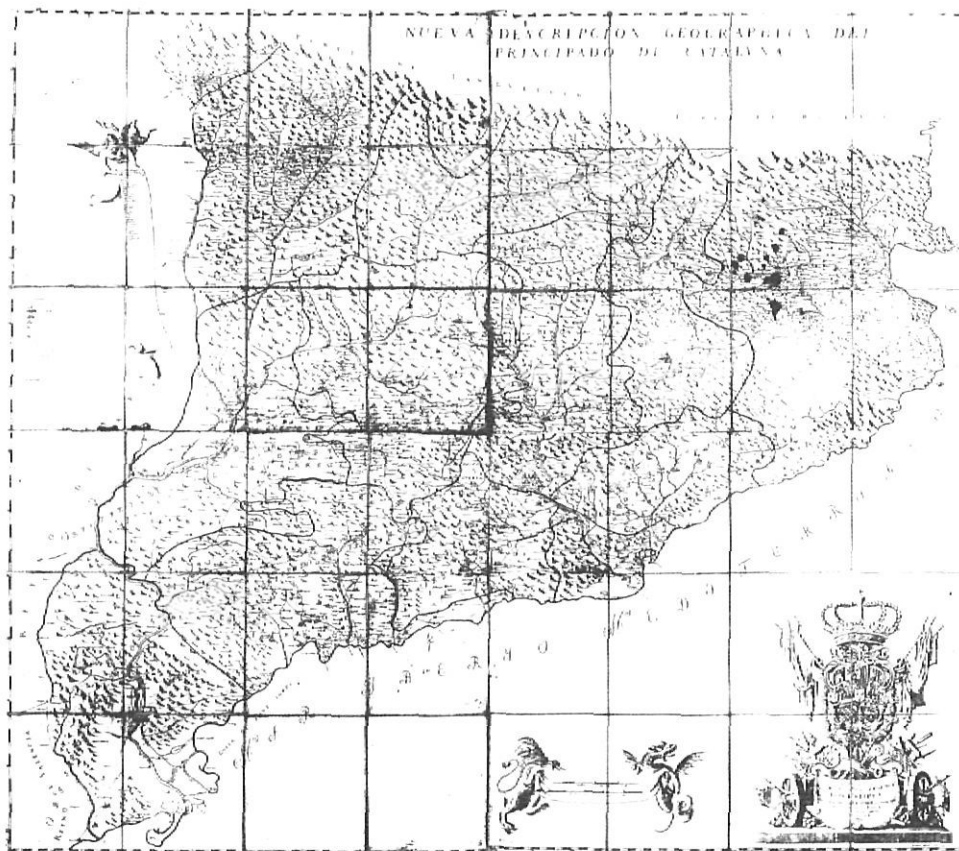
La vegueria de Girona al segle XVII. Detall del mapa anterior (CTC).

65 i Folis 95-104 v.y) i fou publicat l'any 1946 a càrrec del geògraf Salvador Llobet⁶. Es tracta d'un text escrit en castellà fins al foli 60. Els cinc darrers ho són en català.

Aquesta divisió és pràcticament igual que l'esmentada per a la meitat del segle anterior. Només hi ha una diferència ben significativa: la desaparició de les terres de la Catalunya Nord. Si el nombre de vegueries era aleshores de 17, ara és de 15: Perpinyà i Vilafranca del Conflent pertanyen a la corona de França.

Al final del període de la divisió territorial de Catalunya en vegueries cal fer dos comentaris amb caràcter de resum:

- 1) Pel que fa a la vegueria de Girona, es destaca el gran creixement que experimentarà, visible a partir de la divisió de l'any 1513 pel fet ja esmentat de la incorporació de la vegueria de Besalú. A partir d'aquest moment es manté pràcticament igual fins al final d'aquest període, en què les vegueries desapareixen: des dels Pirineus fins a Arenys de Mar i des de la plana d'En Bas fins al mar. Un territori realment considerable.
- 2) A nivell general, es pot afirmar que al cap de 500 anys les vegueries estaven ben arrelades al

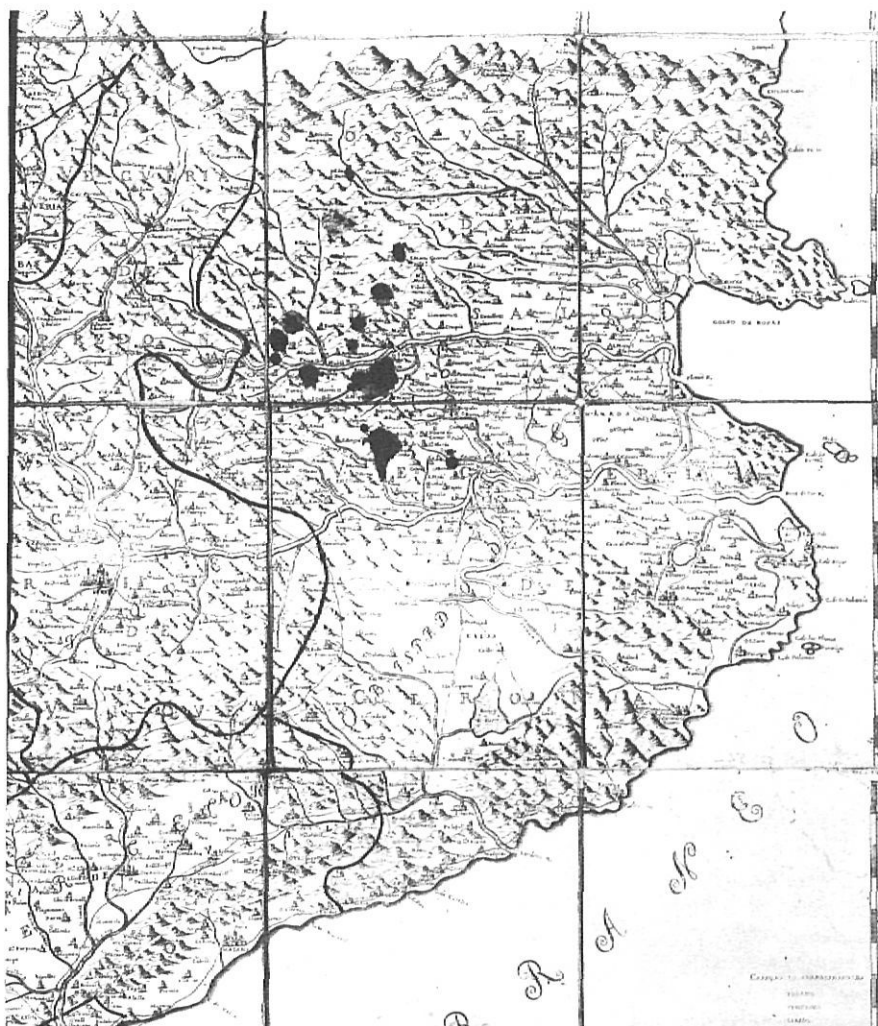
Josep Aparici: Nueva descripción geographica del Principado de Cataluña, 1769 (121 x 134 cm.) (CTC).

territori de Catalunya. Havien estat afectades, lògicament, pels diversos canvis socials i polítics esdevinguts durant l'Edat Mitjana i per l'estructura feudal de l'època; això havia suposat uns canvis de límits sovintejats, si bé no massa importants; la figura del veguer també havia sofert un cert desgast, relatiu a les competències de les seves funcions. Serviren, doncs, de base de la nova divisió territorial que en bona part s'imposà a causa de la nova situació política esdevinguda a partir de 1715: els corregiments. Aquesta nova unitat està per primera vegada dibuixada en el mapa de Josep Aparici amb un traçat diferenciat del de les vegueries.

Els corregiments

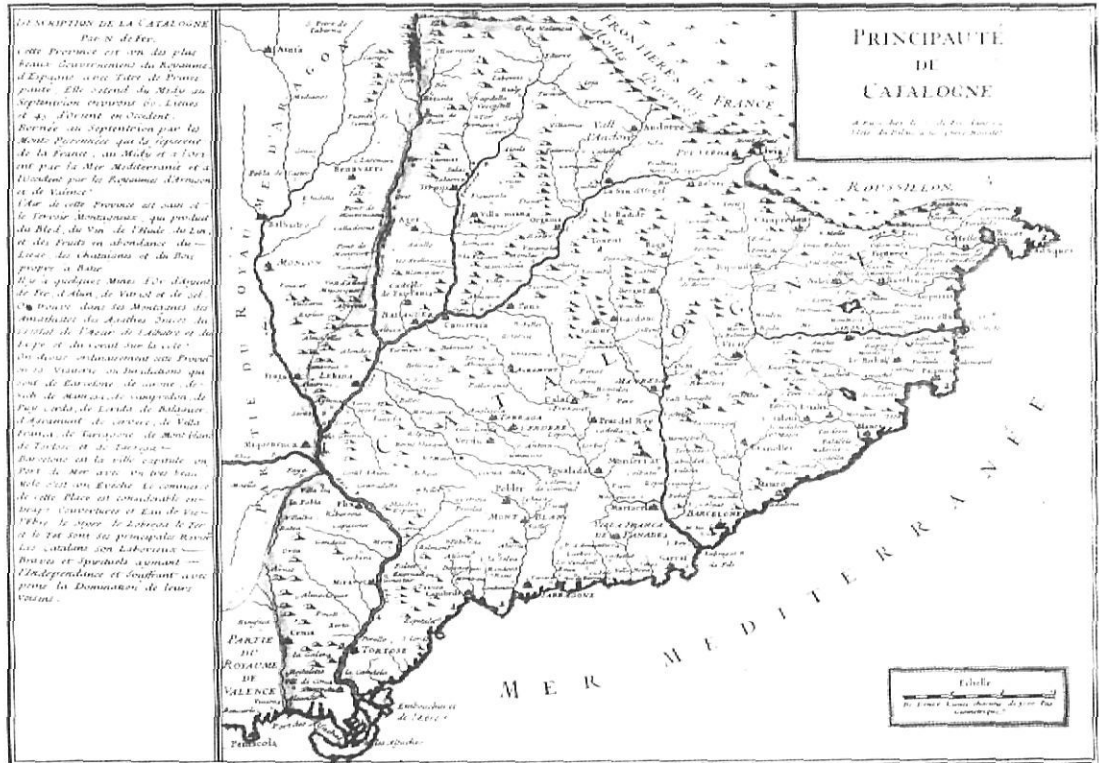
Novament el mapa d'Aparici ens servirà per il·lustrar aquesta divisió, vigent a partir d'aquest moment. En la imatge, un altre exemplar del mateix mapa, amb els límits dels corregiments clarament marcats, permet ja amb una ullada de fer-se càrrec de la nova divisió.

Pel Decret de Nova Planta, Catalunya quedava dividida en 12 corregiments i un districte, el de la Vall d'Aran. El corregidor, la persona

El corregiment de Girona. Detall del mapa anterior (CTC).

GIRONA SOBRE EL MAPA

Nicolas de Fer: Principauté de Catalogne, 1717 (24,20 x 34,70 cm.) (CTC).

que estava al front de cada unitat, detenia el càrrec durant tres anys, igual que el veguer. Francesc Ameller, un català partidari de la causa felipista, sembla que en fou el principal artífex i inspirador. Treballà conjuntament amb l'autor del mapa, Josep Aparici.

CORREGIMENTS: Decret de Nova Planta.

- Barcelona
- Cervera
- Girona
- Lleida
- Manresa
- Mataró
- Puigcerdà
- Talarn
- Tarragona
- Tortosa
- Vic
- Vilafranca

Total: 12 corregiments

Variacions respecte a la darrera divisió en vegueries

- Territoris nous:
 - Mataró (fracció de la vegueria de Barcelona)
 - Talarn
- Territoris que desapareixen:
 - Agramunt
 - Balaguer
 - Camprodon
 - Montblanc
 - Tàrrrega⁷

La primera variació respecte a les unitats administratives anteriors, les vegueries, és la creació de nous territoris. Mataró, format en part amb una fracció de l'antiga vegueria de Barcelona i de Talarn, que abastava l'antiga sots-vegueria de Pallars i la Conca de Tremp. Camprodon quedà annexionat al corregiment de Vic; el de Ripoll, que en la divisió anterior estava inclòs a la vegueria de Camprodon, quedà dins del corregiment de Puigcerdà. Les antigues vegueries de Balaguer, Agramunt, Tàrrrega i Montblanc s'integraren als corregiments de Lleida, Cervera i Tarragona.

En el Decret de Nova Planta, el text de la descripció del corregiment de Girona és el següent: «*Ha de haver en Cataluña corregidores en las ciudades y villas siguientes: (...) Girona, su veguerio, con el sots-veguerio de Besalú, su corregidor en Girona, con un teniente, y otro que reside en Besalú o Figueres*»⁸.

El corregiment de Girona es manté en els mateixos límits que tenien les vegueries anteriors.

En conjunt, aquest breu resum de canvi de límits i una ràpida mirada al dibuix de la nova distribució del territori català donen com a resultat una idea positiva i força millorada. Les comunicacions, en funció de les valls fluvials i la distribució del poblament, s'han tingut

en compte a l'hora de fixar els límits i les capitalitats. El mapa, editat el 1715 per Nicolas de Fer, amb una visió molt clara de la xarxa fluvial del Principal, permet de fer-se una idea molt real d'aquesta afirmació i, conseqüentment, de les millores que representava la nova divisió respecte a les que estaven vigents a la darrerria de l'època pre-felipista.

Les divisions territorials napoleòniques

L'any 1808 es produeix la invasió napoleònica a la Península Ibèrica. Els corregiments felipistes s'havien consolidat com a unitat territorial, tot i les circumstàncies polítiques que els havien precedit. Aquesta invasió de l'exèrcit francès, que tenia com a objectiu l'annexió de Catalunya a França, comportà la desaparició dels corregiments a la intenció de substituir-los per una nova divisió territorial que a l'hora de la veritat es reduí a dues propostes diferents. Propostes, pel fet que només foren vàlides a nivell local i no ho arribaren a ésser mai a nivell oficial.

La primera es féu l'any 1810 i fou impulsada pel governador general de la província, el mariscal Augereau. Constava de quatre departaments (que Augereau, tot usant una

nomenclatura confusional, anomenà també corregiments) amb capitals a Barcelona, Girona, Reus i la Seu d'Urgell. El decret, signat el 6 de març de 1810, deia el següent:

«GOVERN DE CATALUNYA

Extret dels Arxius de la Secretaria de Estat.

Augereau, Mariscal del Imperi c.

«La organització política de Catalunya nos ha aparegut defectuosa; sa divisió en dotse Corregiments paralítica la acció del Govern.

«Las turbulencias del país exiègen també que la Autoritat sia mes reconcentrada, a fi de donar mes impuls à son moviment.

«Finalment per medi de una major reunió se lograrà una economia en los carrechs del Tesor publich, ja agotat per las desgraciadas circunstancias: per consegüent decretam:

«ART. I. La Catalunya se dividirà en quatre Corregiments (...) 9 10».

El primer corregiment que es delimità fou el de Girona, segons el text del 6 de març de 1810, continuació de l'anterior:

«(...) I. Lo primer pendrà lo títol de Corregiment de Girona; y se enclourà entre la frontera dels Pirineus, que está compresa entre lo mar y lo Coll de Moyans, y la part de la costa compresa entre la frontera de Fransa, y desembocadura del riu Tordera al mar.

«Terminará à ponent en la riera de Freses, desde allí ahont naix en los Pirineus fins à sa desembocadura al Ter en Ripoll, passant per Ribas, Bruguera y Camp de Vanol.

«De Ripoll son limit seguirà la ribera esquerra del Ter fins à Roda, passant per Llaers, Castell de Montesquiú, Sant Quirse, Torelló y Manlleu.

«De Roda atravesará las montanyas que separan lo corrent del Ter de la Tordera y anirà a Arbucias, passant per Sant Sadurn, y Sant Hilari.

«De Arbucias lo limit seguirà la ribera esquerra de la riera de Arbucias fin à sa desembocadura en la Tordera sobre Hostalrich; fins à sa desembocadura al mar.

«III. Lo present Decret será sellat ab nostre Sello, registrat en nostres arxius, y publicat à carrech del Senyor Corregidor de Girona y Figueras.

«Fet en Girona lo 6 de Mars de 1810. = Lo Mariscal del Imperi, Gobernador General de Catalunya = Firmat = Augereau». 11-12.

cantons. El text del mateix decret del 6 de març de 1810 diu exactament:

«GOVERN DE CATALUNYA

Extret del Arxius de la Secretaria de Estat.

Augereau, Mariscal del Imperi c.

«Considerant que lo Corregiment de Girona gosa ja de la tranquil·litat; que es urgent per la felicitat de sos habitants donarlos conforme à las disposicions de notre Decret de 6 del corrent mes una organització política, la qual trayerlos del estat de deludable als mals que han patit, establint lo bon ordre sobre lo que descansa la pública felicitat; decretam:

«ART. I. Lo Corregiment de Girona será dividit en tres Sub-Corregiments.

«La Capital del primer será Girona.

La del segon Figueras.

La del tercer Olot.

«II. Cada Sub-Corregiment será immediatament governat per un Sub-Corregidor, que residirá en la Ciutat Capital; lo Corregidor farà lo ofici de Sub-Corregidor, en lo Sub-Corregiment de sa residencia.

«III. Los Sub-Corregiments se dividirán en Cantons, y estos en Comuns.

«IV. Los Sub-Corregiment de Figueras contindrà sis Cantons; es à saber:

Figueras, Cantó de Llevant.
Figueras, Cantó de Xaloch.
Besalú.
La Junquera.
Llansà.
Castelló.

«Lo Sub-Corregiment de Girona contindrà nou Cantons; es à saber:

Girona, Cantó de Llevant.
Girona, Cantó de Xaloch.
Torruella.
La Bisbal.
Sant Feliu.
Hostalrich.
Amer.
Bañolas.
Bàscara.

«Lo de Olot contindrà cinch Cantons, es à saber:

Olot, Cantó de Llevant.
Olot, Cantó de Xaloch.
Ripoll.
Roda.
Camprodon.

«V. En la Capital del Corregiment residirán lo Corregidor, lo Consell de dit Corregidor, lo Consell general del Corregiment; lo Comisari de Policia general; lo Director de Contribucions, lo Inspector, dos Contralors, un Receptor general, un Director de Dominis, un Inspector, y un Verificador; un Director de Aduanes, un Inspector, y un Receptor principal, un Director de Correus, un Controlador, un Director de Obras públicas, un Inspector de boscos, y un Tribunal de Audiencias de justicia criminal.

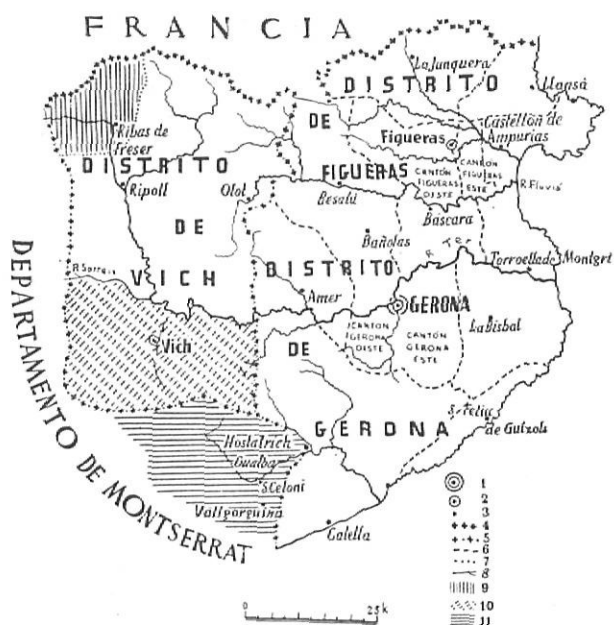

Esquema núm. 2.—Corregimientos de Girona y Barcelona, según la delimitación de Augereau (1810). 1. Capital de Corregimiento.—2. Capital de Sub-Corregimiento.—3. Sub-Corregimiento.—4. Cantón.—5. Límite de Estado.—6. Límite de Corregimiento.—7. Límite de Sub-Corregimiento.—8. Límite de Cantón.—9. Ríos.—Escala 1:1.000.000.

Limits dels corregiments de Girona i Barcelona segons el projecte d'Augereau. Aquest darrer, sense acabar de limitar-se en algun punt del Berguedà¹⁵.

Esquema núm. 4.—Divisió territorial de 1812, segon el decret imperial del 26 de enero. (Trazado de los cuatro Departamentos catalanes sobre la antigua división corregimental.) 1. Capital de Departamento.—2. Capital de distrito.—3. Límite de Estado. 4. Idem de Departamento.—5. Idem de partido o de distrito.—6. Fronteras no utilizadas de los antiguos Corregimientos.—7. Límite actual de Cataluña.—8. Ríos.—9. Zona aragonesa anexionada al Departamento Bocas del Ebro.—10. Andorra, anexionada al Departamento del Segre.—Escala aproximada 1 : 3.000.000.

Esquema núm. 6.—Departamento del Ter (1812). 1. Capital de Departamento.—2. Capital de distrito.—3. Capital de Cantón.—4. Límite de Estado.—5. Límite de Departamento.—6. Límite de Cantón.—7. Antigua frontera desaparecida.—8. Ríos.—9. Administrado por el Departamento del Segre.—10. Zona propuesta para ser agregado al Departamento de Montserrat.—11. Irradiación del Departamento del Ter en el de Montserrat.—Escala: 1 : 1.000.000.

La divisió territorial de Catalunya el 1812. El gener d'aquest any, Napoleó annexà, de fet, el Principat de Catalunya a França.

El Departament del Ter dins de la divisió territorial napoleònica de 1812. Detall del mapa anterior¹⁹.

«VI. En cada Sub-Corregiment residirán un Sub-Corregidor, un Tribunal civil, un Receptor particular, un Administrador subaltern de bens nacionals, y un Comisari de Policia.

«VII. En cada Cantó residirá un President de Cantó, y un Jutge de Conciliació, lo qual tindrà á son càrrech lo evitar plets. (...)». 13-14.

El corregiment de Barcelona també fou delimitat amb un cert detall. El de Reus i el de la Seu d'Urgell quedaren en projecte a causa del curt període del mandat d'Augereau (gener-maig, 1810). Fou substituït per Jacques Etienne Mac-Donald.

A partir de 1812, i després de l'inoperant assaig d'Augereau, es projectaren uns límits nous per a la divisió territorial de Catalunya. El Principat s'assemblava més a l'estructura administrativa francesa que a la de la resta de les divisions de la península. En aquesta ocasió les ordres eren donades per l'emperador mateix, des de París. Així, el 20 de gener de 1812 Napoleó signà un decret a les Tulleries segons el qual Catalunya es dividia en quatre departaments, usant en aquest cas la terminologia francesa. Aquests departaments eren Ter, Montserrat, Boques de l'Ebre i Segre, amb capitals a Girona, Barcelona, Lleida i Puigcerdà, respectivament.

Aquesta divisió estava basada clarament en els trets geogràfics; la seva mateixa nomenclatura basada en noms de rius o de muntanyes n'és, una prova. Les capitals estaven col·locades en llocs estratègics, cas de Puigcerdà com a capital del departament del Segre.

La Vall d'Aran passa a territori

francès, Andorra perd la independència i passa al departament del Segre, i Boques de l'Ebre incorpora una part de l'Aragó. Llivia queda també en territori francès, però amb estatus propi. Pel que fa al departament del Ter, la distribució proposada i expressada d'una manera esquemàtica és la següent¹⁸:

	<i>Cantons</i>	
	Amer	Banyoles
	Bàsacara	
	Districte de Girona	Calella Girona Est Girona Oest Hostalric La Bisbal Sant Feliu de Guíxols Torroella de Montgrí
Departament del Ter	<i>Cantons</i>	L'especial estructura del departament del Ter va fer necessària la presència d'una unitat divisòria més detallada: els sots-cantons.
	Districte de Figueres	Besalú Castelló d'Empúries Figueres Est Figueres Oest La Jonquera Llançà
	Districte de Vic	pràcticament sense delimitar

El corregiment de Figueres (1802-1823)²⁰.

NOTES

1. Carreras Candi, Francesch, *Catalunya*. Barcelona (1918), pp. 943-948, nota 321 a peu de pàgina.
2. Carreras Candi, Francesch, *Catalunya*. Barcelona (1918), pp. 948, nota 324 a peu de pàgina.
3. Lluch, Enric, O. Nel.lo. (Treball sobre la Divisió Territorial de Catalunya, en curs d'elaboració): (1988).
4. *Cartografia de Catalunya dels segles XVII i XVIII: Catàleg de la cartografia exposada per l'Institut Cartogràfic de Catalunya a la sala d'exposicions del Col.legi d'Arquitectes de Catalunya amb motiu del Simposi IMCOS, Barcelona, 3, 4 i 5 d'octubre de 1986*. Barcelona. Institut Cartogràfic de Catalunya, 1986, p. 15.
5. Colomer i Presas, Ignasi. *Els cent primers mapes del Principat de Catalunya*. Barcelona: 1966, p. 16.
6. Aparici, Josep. *Description del Principado de Cataluña por Joseph Aparici Mercadal de Barcelona natural de Caldas de Monbuy*. "Hispania": 1946, pp. 635-669.
7. Carreras Candi, Francesch. *Catalunya*. Barcelona: (1918), pp. 1069-1070.
8. Nueva Planta del Principado de Cataluña, establecida por su Magestad... Barcelona: (s.a.), p. 10.
9. Diari de Barcelona: 2 d'abril 1810, p. 375.
10. Ferrer, Raymundo. *Barcelona cautiva (...)*. Barcelona. Vol. Vè: 1818, p. X.
11. Diari de Barcelona: 2 d'abril 1810, p. 376-77.
12. Ferrer, Raymundo: op. cit., pp. XI-XII.
13. Diari de Barcelona: 4 d'abril 1810, pp. 386-389.
14. Ferrer, Raymundo: op. cit., p. XV, XVI, XVII.
15. Mercader Ribà, Juan. *Las divisiones territoriales napoleónicas*. "Estudios Geográficos": 1949, p. 264.
16. Diari de Barcelona: 20 de febrer 1812.
17. Mercader Ribà, Juan: op. cit., p. 274.
18. Mercader Ribà, Juan: op. cit., p. 288, nota 26 a peu de pàgina.
19. Mercader Ribà, Juan: op. cit., p. 287.
20. Temporal, Josep. *El corregiment de Figueres (1802-1833)*. "Papers empordanesos": 1985, p. VI.
21. Lluch, Enric, O. Nel.lo: op. cit.

El districte de Girona, tot i la segregació de la part de Figueres, continuava essent un territori de proporcions importants: ara des del Fluvià fins a Arenys de Mar i des de la plana d'En Bas fins al mar. L'experiència territorial napoleònica tingué clarament més vigència en el departament del Ter que en els altres tres. La seva situació estratègica en el camí de França fou considerada a l'hora de valorar el nivell que es donà a la capitalitat de Barcelona. El canvi de signe de la guerra i altres circumstàncies derivades del conflicte bèl·lic no permeteren tampoc que aquesta divisió anés endavant.

Cal fer esment de l'existència i presència del corregiment de Figueres, creat el 1802 amb motiu de la Guerra Gran. Fou vigent fins al 1833 —any de la implantació de les províncies— i coexistí conjuntament

amb els projectes napoleònics de 1810 i 1812.

Simultàniament a les dues divisions per al territori català, el rei Josep I proposava una divisió territorial a nivell de l'Estat espanyol. Fou ideada per Juan Antonio Llorente, imitant els departaments francesos, amb data de 17 d'abril de 1810: el país quedava dividit en 38 prefectures, quatre de les quals havien de constituir el territori de Catalunya; les capitals n'eren Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona, amb uns límits que seguien el curs dels rius Llobregat, Ter, Cinca, Segre i Ebre. La prefectura de Lleida incloïa la part d'Aragó de parla catalana i part del País Valencià.

Com a resum d'aquests assaigs de divisions territorials napoleòniques s'observa que hi ha una coincidència a proposar divisions quadripartites. A les corts de Cadis s'a-

Els límits de les prefectures de Catalunya en temps del rei Josep I.

nava ja qüestionant una nova divisió territorial que afectés definitivament tot l'Estat espanyol. El resultat en fou el decret de F. Javier de Burgos, del 30 de novembre de 1833 —avui encara vigent— que dividia el territori espanyol en 49 províncies, quatre de les quals pertanyien a Catalunya.

Una segona part d'aquest article, sempre abonat per la presència de la cartografia, permetrà a partir d'aquesta data de 1812 d'arribar a la darrera divisió del territori de Catalunya segons els acords presos pel Parlament de Catalunya durant l'any 1888.

Montserrat Galera és cap de la Cartoteca de Catalunya de l'Institut Cartogràfic de Catalunya.

La segona part d'aquest article es publicarà en el proper número de la Revista.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA (ordenada cronològicament)

Nueva Planta de la Real Audiencia del Principado de Cataluña, establecida por su Magestad con decreto de diez y seis de enero de mil setecientos y diez y seis. Barcelona: Imprenta de Eulalia Piferrer, Viuda (s.d.)

Ferrer, Raymundo. *Barcelona cautiva: O sea diario de lo ocurrido en la misma ciudad...* Vols I-VII. Barcelona: Oficina del Brusi, 1815-1821.

Carreras Candi, Francesch, *Catalunya*. Barcelona: Ed. Albert Martin, (1918) (Geografia general de Catalunya).

La divisió territorial de Catalunya. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Conselleria d'Economia, 1937. Se'n va fer un facsimil en ocasió del Congrés de Cultura Catalana. Barcelona: Seix Barral, 1977.

Llobet, Salvador. *Una descripció geogràfica de Catalunya en el segle XVIII.* "Hispania", Madrid, 1946: Vol. VI, pp. 633-669.

Mercader Riba, Juan. *La anexión de Cataluña al imperio francés (1812-1814).* "Hispania", Madrid: 1947, Vol. VII, pp. 125-141.

Mercader Riba, Juan. *Las divisiones territoriales napoleónicas.* "Estudios Geográficos", Madrid: 1949, Vol. X, pp. 251-298.

Mercader Riba, Juan. *Nuevos datos sobre la personalidad del geógrafo José Aparici.* "Estudios Geográficos", Madrid, Vol. XI, pp. 351-357.

Mercader Riba, Juan. *La ordenación territorial de Cataluña por Felipe V: La Nueva Planta.* "Estudios Geográficos", Madrid: 1951, Vol. XI, pp. 256-366.

Batallé, Dolors. *Les divisions territorials.* "Catalunya: home i territori", Barcelona: Ed. Blume, 1979, pp.82-93.

Vila, Pau. *La divisió territorial de Catalunya: Selecció d'escrits de geografia.* Barcelona: Curial, 1984.

Temporal, Josep. *El corregiment de Figueres (1802-1833).* "Papers empordanesos: Suplement literari i cultural", Figueres: juliol-agost 1985, núm. 19, pp. V-VIII.